

พฤติกรรมการใช้สารเสพติดและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 5 จังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2541-2542

ธนะพงศ์ จินวงษ์ พ.บ.*, พิสมัย อัมตรวงศ์ พย.บ.**

บทคัดย่อ: ผู้วิจัยได้ศึกษาขนาดปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดในนักเรียนมัธยมศึกษา โดยการสำรวจนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) และมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.5) ทุกคนใน 27 โรงเรียนจากจำนวนทั้งหมด 109 แห่ง (ร้อยละ 24.8) ใช้แบบสอบถามให้ตอบเองโดยไม่ระบุชื่อ เก็บข้อมูลได้จากนักเรียนชาย 5,621 คน และนักเรียนหญิง 7,071 คน ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 9.4 ของนักเรียนชาย ม.3 ตอบว่าเคยเสพยาบ้า และร้อยละ 2.6 ยังเสพอยู่ นักเรียนชาย ม.5 ร้อยละ 16.3 ระบุว่าเคยเสพยาบ้าโดยที่ร้อยละ 4.5 ยังเสพอยู่ สำหรับนักเรียนหญิงในชั้น ม.3 และ ม. 5 ระบุว่าเคยเสพยาบ้า ร้อยละ 0.5 และ 0.7 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนชายชั้น ม.3 เคยสูบบุหรี่ร้อยละ 37.0 และยังคงสูบบุหรี่ร้อยละ 10.0 ส่วนนักเรียนชายชั้น ม.5 ระบุว่าเคยสูบบุหรี่ ร้อยละ 43.0 และยังคงสูบบุหรี่ร้อยละ 17.8 สำหรับการดื่มสุราพบในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 14.0 และ 22.0 ของนักเรียนชายชั้น ม.3 และ ม.5 ตามลำดับ ปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อการเสพยาบ้าของนักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ สูบบุหรี่ ดื่มสุรา ที่สถานเริงรมย์และเที่ยวกลางคืน ไม่ตระหนักในนโยบายหรือกิจกรรมของทาง โรงเรียน มีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องว่ายาบ้าไม่เป็นผลเสียกับตัวเอง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่สำคัญอื่น ได้แก่ อยู่หอพัก มีรายได้สูงระหว่างเรียน และมีอายุที่เพิ่มขึ้น ผลสำรวจความเห็นต่อกิจกรรมในสถานศึกษาพบว่าหนึ่งในสามของนักเรียนชายไม่ทราบ หรือทราบแต่ไม่สนใจกิจกรรมเหล่านี้ และร้อยละ 30.0 ของนักเรียนระบุว่ากิจกรรมที่มีอยู่ไม่เพียงพอและควรได้รับการปรับปรุง ดังนั้นการแก้ปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษานอกจากการลดปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กันแล้ว ยังต้องพิจารณาปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะในกลุ่มเสี่ยง เช่น นักเรียนที่อยู่หอพัก

คำสำคัญ: สารเสพติด, นักเรียนมัธยมศึกษา, การสำรวจ

*กลุ่มงานเวชกรรมสังคม โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา นครราชสีมา 30000

**งานสุขภาพจิตและโรคไม่ติดต่อ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา นครราชสีมา 30000

Abstract: Drug Addiction Behavior and Related Factors among Grade 9 and 11 Students of Secondary Schools in Nakhon Ratchasima Province

Thanapong Jinvong, M.D.*, Pisamai Amataravong, R.N.**

*Social Medicine Department, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital, Nakhon Ratchasima, 30000

**Provincial Health Office, Nakhon Ratchasima, 30000

Nakhon Ratch Med Bull 2001;25:1-10.

A survey study was done on the problem size and related factors of drug addiction among grade 9 and 11 students of secondary schools involving 27 (24.8%) from 109 schools by using self-administered questionnaires (without name specified). Data from 5,627 boys and 7,071 girls were collected. The study revealed that 9.4 and 16.3% of grade 9 and 11 boys had used amphetamines and 2.6 and 4.5% were still addicted, respectively. Zero point five and 0.7% of grade 9 and 11 girls had used amphetamines. It was observed that 37.0 and 43.0% of grade 9 and 11 boys had smoked cigarettes and 10.0 and 17.8% still smoked, respectively. Furthermore, 14% of grade 9 boys and 22% of grade 11 boys had drunk alcohol. Prominent factors related to amphetamine addiction were as follows: smoking, drinking, night life, non-awareness of school policy and activities, wrong attitude towards amphetamine addiction (amphetamines do no harm). Other factors included living in student apartments, high expense/income and age level. It was also revealed that one third of boys has no knowledge of school activities or had knowledge but were not interested in them. Thirty percent of students suggested that these activities were not enough and should be improved. Therefore, to aid in solving drug addiction problems, not only should risk factors be decreased, but also appropriate activities should be adjusted especially for those living in student apartments.

การใช้สารเสพติดในสถานศึกษาเป็นปัญหาที่สำคัญดังจะเห็นได้จากข้อมูลที่แสดงขนาด ความรุนแรง และแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น⁽⁴⁻⁵⁾ โดยพบว่านักเรียนมัธยมชายที่เคยสูบบุหรี่ คี้มเหล้า มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 30-40 ในขณะที่ระบุว่าเคยเสพยาบ้า ประมาณร้อยละ 2-15 ทั้งนี้ขึ้นกับระดับการศึกษา สถานที่ และปีที่ทำการศึกษา โดยนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษาใช้สารเสพติดสูงสุด รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากรายงานสรุปสถิตินักเรียนนักศึกษาที่สมัครใจเข้ารับการรักษาเสพติดทั่วประเทศในระยะ 9 ปี (พ.ศ. 2533-2541) พบว่ากลุ่มประชากรที่เริ่มใช้สารเสพติดครั้งแรก อายุต่ำสุดคือ 10 ปี ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นอายุ 15-

19 ปี คิดเป็นร้อยละ 53.1 ของจำนวนผู้ใช้สารเสพติดครั้งแรกในทุกกลุ่มอายุ และอัตราการใช้สารเสพติดในกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยร้อยละ 2 ต่อปี⁽⁶⁾ การแก้ปัญหาดังกล่าวทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ^(2,7) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบข้อมูลที่ช่วยให้เข้าใจขนาดของปัญหา ปัจจัยหรือสาเหตุที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกิจกรรม/โครงการที่มีอยู่สอดคล้องเหมาะสมหรือไม่เพียงใด เพื่อใช้เป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหา ดังนั้นทางสำนักงานสามัญศึกษาและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา จึงได้ร่วมกันศึกษาปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดในสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความชุกของการใช้

สารเสพติดประเภทต่าง ๆ เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติด โดยเฉพาะยาบ้าและเพื่อประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์และวิธีการ

รูปแบบการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (survey) กรอบแนวคิดในการศึกษากำหนดขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี แล้วประยุกต์เข้ากับกิจกรรมการดำเนินงานที่มีอยู่จริงในสถานศึกษา⁽⁸⁻¹⁰⁾ โดยมีปัจจัยพื้นฐานของนักเรียน ครอบครัว สภาพแวดล้อมและกิจกรรมในโรงเรียนเป็นตัวกำหนด ความเชื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการใช้สารเสพติด (ยาบ้า)

กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.5) และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ม.3) เหตุผลที่เลือกเก็บนักเรียน ม.5 เพื่อเป็นข้อมูลเปรียบเทียบกับการศึกษาที่ผ่านมา ส่วนการเลือกนักเรียน ม.3 เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (โดยเฉพาะโรงเรียนต่างอำเภอ) ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความสนใจ ต้องการทราบข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่นักเรียนจะออกจากระบบการศึกษา

ขนาดตัวอย่าง คำนวณจาก

$$n = \frac{NZ^2 p (1-p)}{d^2 (N-1) + Z^2 p (1-p)}$$

N = จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 5

P = ความชุกการใช้อยาบ้า (ร้อยละ 4 ในนักเรียนชาย และร้อยละ 1 ในนักเรียนหญิง)

d = ความคลาดเคลื่อน (ร้อยละ 1 ในนักเรียนชาย และร้อยละ 0.5 ในนักเรียนหญิง)

วิธีการเลือกตัวอย่างใช้การสุ่มเลือกสถานศึกษาแบบไม่เจาะจง (simple random sampling) จากจำนวน

ร้อยละ 25 ของสถานศึกษาทั้งหมด (109 แห่ง) ซึ่งคิดเป็น 27 แห่ง โดยแต่ละสถานศึกษาที่ได้รับการสุ่มเลือกจะเก็บข้อมูลจากนักเรียนชั้น ม.3 และ ม.5 ทุกคน ซึ่งสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากนักเรียนชาย 5,621 คน (ม.3: 3,521 คน และ ม.5: 2,091 คน) ส่วนนักเรียนหญิงเก็บข้อมูลได้ 7,071 คน (ม.3: 4,051 คน และ ม.5: 3,020 คน)

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจจัดทำขึ้นมาจากกรอบแนวคิดและใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคณาจารย์ (ตัวแทนจากสำนักงานสามัญศึกษาและสถานศึกษา) โดยกำหนดเป็นแบบสอบถามให้นักเรียนบันทึกเองโดยไม่ต้องระบุชื่อ และจัดให้ผู้เก็บข้อมูลให้ความสำคัญขั้นตอนการเก็บ ตั้งแต่การชี้แจงวัตถุประสงค์ให้นักเรียนทราบ สร้างความสนิทสนม แยกนักเรียนชาย-หญิง เน้นว่าเป็นความลับ โดยนักเรียนบันทึกเอง ไม่ต้องระบุชื่อ และนำแบบสอบถามใส่ซองและกล่องที่จัดทำไว้

ผลการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนมัธยมชาย-หญิง พบว่าข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนชาย-หญิง ชั้น ม.3 และ 5 ใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่พักอาศัยกับบิดามารดาแต่สำหรับนักเรียนชั้น ม.5 มีสัดส่วนการอยู่หอพักมากขึ้น (ตารางที่ 1)

ความชุกการใช้อยาเสพติด (ตารางที่ 2)

การเสพยาบ้า พบว่าร้อยละ 9.4 ของนักเรียนชายชั้น ม.3 ตอบว่าเคยเสพยาบ้า โดยแบ่งเป็น เคยแต่เลิกแล้ว ร้อยละ 6.7 เคยเสพนาน ๆ ครั้ง ร้อยละ 1.7 และมีอยู่ ร้อยละ 0.1 ที่ยังคงเสพออยู่บ่อย ๆ ในขณะที่ร้อยละ 16.3 ของนักเรียนชาย ม. 5 เคยเสพยาบ้า โดยระบุว่ายังคงเสพออยู่ร้อยละ 4.5 (นาน ๆ ครั้งถึง บ่อย ๆ) สำหรับนักเรียนหญิงพบว่าเคยเสพยาบ้า ร้อยละ 0.5 และ 0.7 ในชั้น ม. 3 และ ม.5 ตามลำดับ

การสูบบุหรี่ ข้อมูลการสูบบุหรี่ พบว่านักเรียนชาย ม.3 และ ม.5 ตอบว่าเคยสูบสูงถึงร้อยละ 37-43 โดยยังคงสูบอยู่ร้อยละ 10 ใน นักเรียน ม.3 และ ร้อยละ 17.8

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน นักเรียนมัธยมชาย-หญิง จำแนกตามกลุ่มระดับชั้นปี (ม.3 และ ม.5)

ตัวแปร	ชาย ม.3 n=3,521	ชาย ม.5 n=2,091	หญิง ม.3 n=4,051	หญิง ม.5 n=3,020
อายุ (ปี), จำนวน (ร้อยละ)				
10-12	3 (0.9)	3 (0.1)	4 (0.1)	1 (0.03)
13-15	3,372 (96.3)	53 (2.6)	3,970 (98.3)	77 (2.5)
16-18	126 (3.6)	1,983 (96)	62 (1.5)	2,831 (94)
>18	1 (0.03)	26 (1.3)	1 (0.02)	102 (3.39)
(mean, SD)	14.65±0.61	16.81±0.74	14.56±0.59	16.63±0.62
พิสัย (ปี)	10-19	10-24	11-18	11-19
ที่อยู่ปัจจุบัน, จำนวน (ร้อยละ)				
- อยู่กับบิดา-มารดา	3,157 (90)	1,809 (86.8)	3,567 (88.3)	2,625 (87.1)
- บ้านญาติ	245 (6.9)	161 (7.7)	361 (8.9)	264 (8.7)
- บ้านเพื่อน	14 (0.4)	10 (0.5)	8 (0.2)	4 (0.1)
- บ้านเช่า	24 (0.7)	35 (1.7)	17 (0.42)	58 (1.9)
- หอชาย	13 (0.4)	26 (1.3)	9 (0.2)	34 (1.1)
- หอรวม (ชาย-หญิง)	9 (0.3)	13 (0.6)	8 (0.2)	13 (0.4)
- อื่น ๆ	42 (1.2)	29 (1.4)	69 (1.7)	15 (0.5)
รายได้ต่อเดือน (บาท), จำนวน (ร้อยละ)				
<500	985 (30.4)	461 (24)	1,169 (31.3)	638 (22.5)
500-1,000	1,636 (50.5)	999 (52.1)	2,001 (53.6)	1,699 (59.9)
1,001-1,500	305 (9.4)	230 (12)	313 (8.4)	288 (10.2)
1,501-2,000	106 (3.3)	101 (5.3)	101 (2.7)	118 (4.2)
>2,000	210 (6.5)	126 (6.6)	149 (3.9)	92 (3.2)

ใน นักเรียน ม.5

การดื่มสุรา พบว่านักเรียนชาย ม.3 และ ม.5 ร้อยละ 20 - 40 ระบุว่ายังคงดื่มสุรา โดยมีร้อยละ 2-5 ดื่มอยู่บ่อย ๆ รวมทั้งนักเรียนหญิง ชั้น ม.3-ม.5 ระบุว่าดื่มสุรานาน ๆ ครั้ง ถึงร้อยละ 10-15

จะเห็นได้ว่าขนาดของปัญหาการเสพยาบ้า สูบบุหรี่ และดื่มสุรา พบมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบสัดส่วนระหว่างชั้น ม.5 กับ ชั้น ม.3 ทั้งนักเรียนชายและหญิง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเสพยาบ้า

เนื่องจากขนาดของปัญหาส่วนใหญ่พบในนัก

เรียนชาย ดังนั้นการหาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเสพยาบ้าในการศึกษานี้จึงเลือกวิเคราะห์ในกลุ่มนักเรียนชายเป็นหลัก ซึ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ คือ การมีพฤติกรรมในเรื่องสูบบุหรี่ ดื่มเหล้า และเที่ยวสถานเริงรมย์ นอกจากนี้ยังพบว่าการที่นักเรียนมีทัศนคติว่ายาบ้าไม่เป็นผลเสียกับตัวเอง และไม่ตระหนักในนโยบายของทางโรงเรียน จะเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเสพยาบ้าด้วย

เมื่อวัดขนาดความสัมพันธ์ ของปัจจัยต่าง ๆ โดยจัดค่าตัวถ่วงด้วยวิธี multiple logistic regression พบ

ตารางที่ 2 ประสิทธิภาพในการใช้สารเสพติดของนักเรียน ชั้น ม. 3 และ ม. 5

ตัวแปร	ชาย ม.3 n=3,521	ชาย ม.5 n=2091	หญิง ม.3 n=4051	หญิง ม.5 n=3020
ยาบ้า, จำนวน (ร้อยละ)				
- ไม่เคย	3,167 (90.6)	1,733 (83.7)	4,011 (99.4)	2,985 (98.9)
- เคย*	328 (9.4)	337 (16.3)	25 (0.6)	32 (1.1)
เคยแต่เลิกแล้ว	236 (6.75)	243 (11.74)	20 (0.5)	22 (0.73)
เคยนาน ๆ ครั้ง	61 (1.75)	71 (3.43)	2 (0.05)	6 (0.2)
เคยบ่อย ๆ	31 (0.89)	23 (1.1)	3 (0.07)	4 (0.13)
บุหรี่, จำนวน (ร้อยละ)				
- ไม่เคย	2,312 (66)	1,177 (57)	3,885 (96.3)	2,870 (95.2)
- เคย	1,296 (37)	900 (43)	150 (3.7)	146 (4.8)
เคยแต่เลิกแล้ว	827 (23.6)	530 (25.5)	133 (3.3)	116 (3.8)
น้อยกว่า 5 มวน/วัน	291 (8.3)	302 (14.5)	12 (0.3)	25 (0.8)
มากกว่า 5 มวน/วัน	70 (2)	68 (3.3)	5 (0.1)	5 (0.2)
เหล้า, จำนวน (ร้อยละ)				
- ไม่เคย	2,211 (63)	833 (40)	3,473 (86)	2,352 (77.9)
- เคย†	1,296 (37)	1,245 (60)	563 (14)	665 (22.1)
เคยแต่เลิกแล้ว	480 (13.7)	305 (14.7)	146 (3.6)	162 (5.4)
เคยนาน ๆ ครั้ง	738 (21)	834 (40)	410 (10.2)	491 (16.3)
เคยบ่อย ๆ	78 (2.2)	106 (5.1)	7 (0.1)	12 (0.4)

*นาน ๆ ครั้ง = เดือนละ 1-2 ครั้ง หรือน้อยกว่า, เคยบ่อย ๆ = มากกว่า 2 ครั้ง/เดือน

†นาน ๆ ครั้ง = เดือนละ 1-2 ครั้ง หรือน้อยกว่า หรือบางโอกาส, เคยบ่อย ๆ = มากกว่า 2 ครั้ง/เดือน

ว่าการสูบบุหรี่มีขนาดความสัมพันธ์สูงสุดถึง 6.67 เท่า (นักเรียนที่สูบบุหรี่จะมีโอกาสเสพยาบ้าสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้สูบบถึง 6.67 เท่า) รองลงมาคือ การดื่มสุรา การมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

นอกจากการมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องนอกจากจะเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์การเสพยาบ้าแล้ว ยังพบว่านักเรียนชายทั้ง ม.3 และ ม.5 ร้อยละ 13 ตอบว่ายาบ้าไม่เป็นผลเสียกับตัวเอง และมีอยู่ถึง 1 ใน 5 ของนักเรียนชาย ระบุว่าเหล้าและบุหรี่ไม่เป็นผลเสีย สำหรับทักษะในการปฏิเสธเมื่อเพื่อนชวนเสพยาบ้า พบว่ามีเพียง 1 ใน 3 ของ

นักเรียนชายที่ระบุว่าสามารถปฏิเสธเพื่อนได้ (รูปที่ 1) ในส่วนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องสถานเริงรมย์และเที่ยวกลางคืน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์และเสริมโอกาสเสพยาบ้า พบว่ามีนักเรียนชาย ชั้น ม.3 และ ม.5 ถึงร้อยละ 10-20 ที่เกี่ยวข้องสถานเริงรมย์/เที่ยวกลางคืนเป็นประจำ (รูปที่ 2)

นอกจากนี้การไม่ตระหนักนโยบายเรื่องสารเสพติดของโรงเรียนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งสัมพันธ์กับการเสพยาบ้าและพบว่ามีนักเรียนชายถึงร้อยละ 30 ที่ไม่ทราบหรือทราบแต่ไม่สนใจในเรื่องนี้ (รูปที่ 3)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกาเสพติดในกลุ่มนักเรียนชายทั้ง ม.3 และ ม.5 โดยวิธี multiple logistic regression

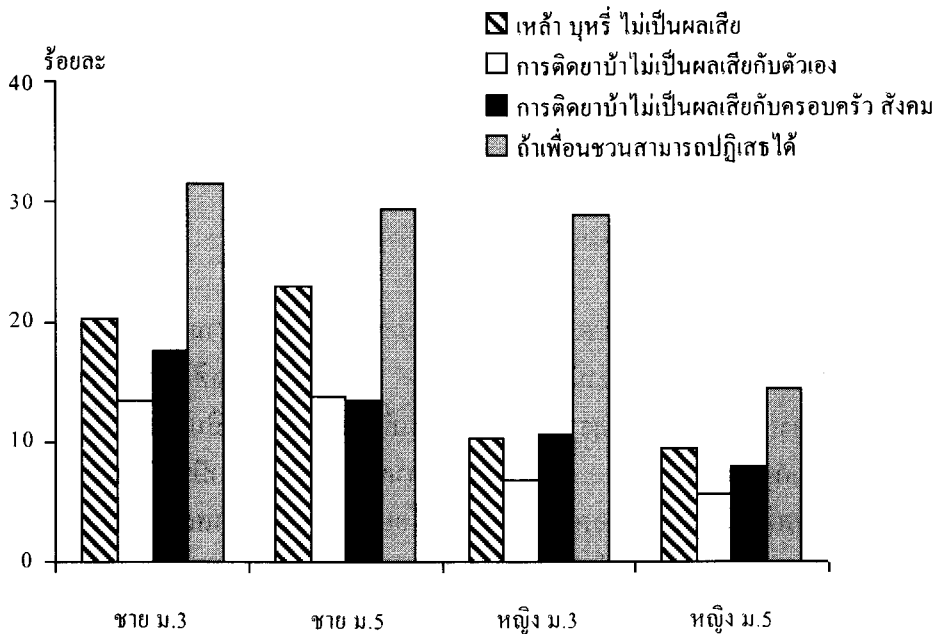
ตัวแปร (ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง)	Odds Ratio (95% CI)
- สูบบุหรี่ (เทียบกับ ไม่เคย หรือเลิกแล้ว)	6.67 (4.4-10.09)
- ดื่มเหล้า (เทียบกับ ไม่เคย หรือเลิกแล้ว)	4.42 (2.53-7.71)
- มีทัศนคติว่ายาบ้าไม่เป็นผลเสียกับตัวเอง	3.29 (2.29-4.73)
- ไม่ตระหนักในนโยบายของโรงเรียนเรื่องยาบ้า	3.17 (2.11-4.77)
- เทียบสถานเริงรมย์	2.06 (1.26-3.35)

ผลการประเมินความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการแก้ปัญหาสารเสพติด

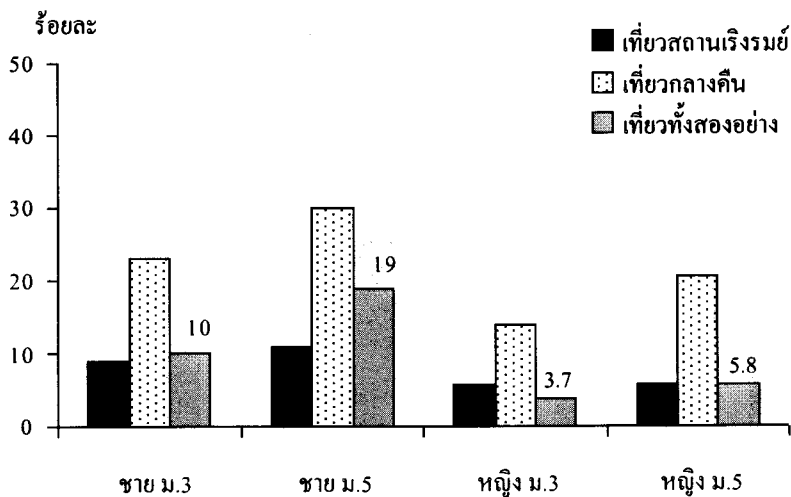
พบว่าร้อยละ 20-30 ของนักเรียนทั้งชายและหญิง ระบุว่ากิจกรรมในสถานศึกษาที่มีอยู่ ได้แก่ โครงการเพื่อนเตือนเพื่อน การสอนทักษะชีวิต การตรวจปัสสาวะหา ยาบ้า การรณรงค์ต่าง ๆ ฯลฯ ไม่เพียงพอที่จะลดปัญหาได้ และควรได้รับการปรับปรุง (รูปที่ 4)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากนักเรียนที่ระบุมาในแบบสอบถาม

- จัดให้มีกิจกรรมเสริมสำหรับนักเรียนที่หลากหลายและเพียงพอ เช่น การแข่งขันกีฬา ดนตรี สันทนาการ และทัศนศึกษา เป็นต้น
- ลดชั่วโมงสอนเพื่อเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมกิจกรรมอื่น ๆ มากขึ้น

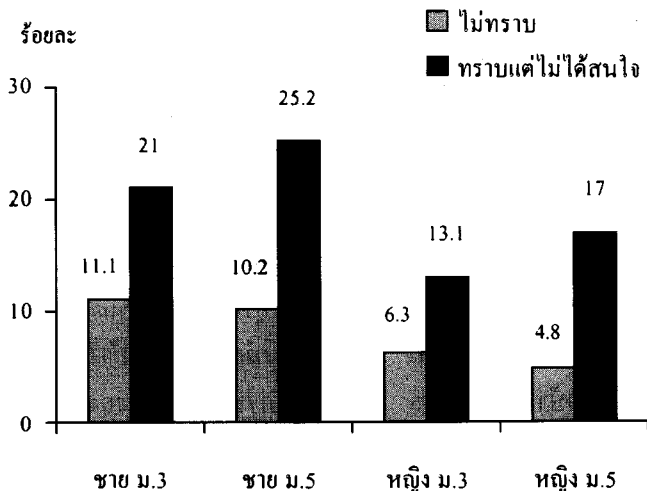
รูปที่ 1 ร้อยละของการมีทัศนคติต่อการใช้สารเสพติดของนักเรียนชาย-หญิง

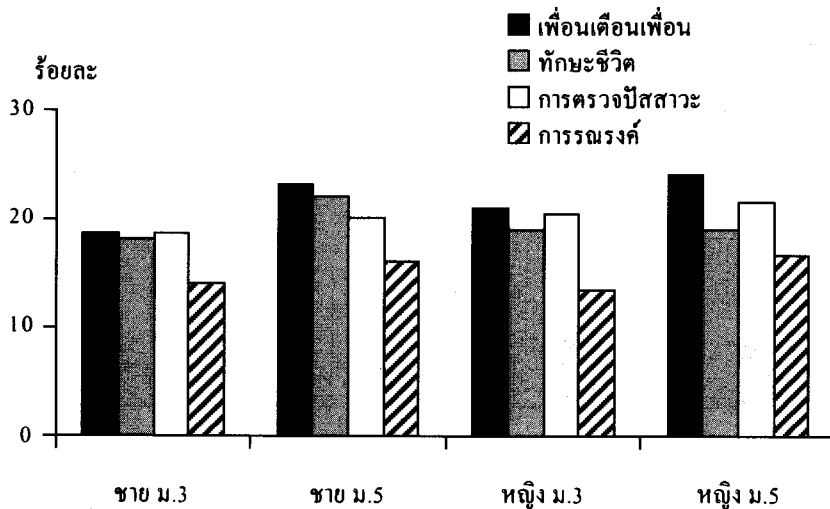
ภาพที่ 2 ร้อยละของการเกี่ยวข้องกับสถาน/สถานที่ของนักเรียนชาย-หญิง

- จัดกิจกรรมระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองในรูปแบบอื่น ๆ นอกเหนือจากการมาร่วมปฐมนิเทศ และเซ็นชื่อในสมุดพก
- จัดกิจกรรมณรงค์เรื่องสารเสพติด โดยปรับ

ให้น่าสนใจมากกว่าการตั้งบอร์ดให้ความรู้
 - กวดขันกับผู้ประพฤติไม่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และไม่ยอมให้เรื่องย่ำๆ การดื่มเหล้าสูบบุหรี่ และการเกี่ยวข้องกับสถาน เป็นแฟชั่นในหมู่นักเรียน

รูปที่ 3 ร้อยละของความคิดเห็นต่อนโยบายเรื่องสารเสพติดของทางโรงเรียน

รูปที่ 4 ร้อยละของกิจกรรมในสถานศึกษาที่นักเรียนให้ความเห็นว่าควรปรับปรุง

วิจารณ์

ความชุกของการใช้สารเสพติดในสถานศึกษาระดับชั้น ม.3 และ ม.5 ของจังหวัดนครราชสีมา พบว่าใกล้เคียงกับการศึกษาอื่น ๆ^(1,3,5-6) โดยบุหรี่และเหล้ายังเป็นสารเสพติดที่นักเรียนชายนิยมเสพมากที่สุด (ร้อยละ 37 ของนักเรียนชาย ม.3 และ ร้อยละ 40-43 ของนักเรียนชาย ม.5)

สำหรับการเสพยาบ้า พบว่านักเรียนชายชั้น ม.5 ระบุว่าเคยเสพมากกว่าชั้น ม.3 ถึงเกือบเท่าตัว (ร้อยละ 16.3 และ 9.4 ตามลำดับ) แต่แตกต่างกับผลการสำรวจในช่วงเวลาใกล้เคียงกันของเอแบคโพลที่สำรวจทั่วประเทศ (จำนวน 36,337 ตัวอย่าง) ซึ่งพบว่านักเรียนชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายเกี่ยวข้องกับยาบ้า ร้อยละ 2.6 และ 1.9 ตามลำดับ (รวมร้อยละ 7.1 ในทุกระดับชั้น) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากค่าความชุกของเอแบคโพลเป็นผลรวมนทั้งนักเรียนชายและหญิง และเครื่องมือที่ใช้เป็นการสอบถามการรับรู้ของนักเรียนต่อการใช้สิ่งเสพติดของเพื่อนที่เกี่ยวข้อง และเมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มความชุกของ

การเสพยาบ้า พบมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับการศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านมา^(1-2,6)

อย่างไรก็ตามการศึกษานี้พบว่านักเรียนชายที่เสพยาบ้าทั้ง ม.3 และ ม.5 ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72) ระบุว่าเลิกเสพแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่ามีนักเรียนหญิงทั้ง ม.3 และ ม.5 ระบุว่าเคยดื่มเหล้าถึงร้อยละ 14 และ 22 ตามลำดับในขณะที่ยังคงมีนาน ๆ ครั้งสูงถึงร้อยละ 3.6 และ 5.4

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาบ้า ในการศึกษาวิเคราะห์เฉพาะในกลุ่มนักเรียนมัธยมชายเป็นหลัก โดยพบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเสพยาบ้า คือ *สูบบุหรี่* (*odds ratio* = 6.67) *ดื่มเหล้า* *เที่ยวสถานเริงรมย์* *มีทัศนคติว่ายาบ้าไม่เป็นผลเสียกับตัวเอง* และ *ไม่ตระหนักในนโยบายของทางโรงเรียน* ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา และแนวทางแก้ปัญหาร่วมกันของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข⁽⁶⁻¹⁰⁾ ที่มุ่งเน้นการลดพฤติกรรมเสี่ยงที่ช่วยเสริมให้มีการเสพยาบ้าเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้พบว่า กิจกรรม/

โครงการที่ดำเนินการอยู่ในสถานศึกษายังมีข้อที่ควรปรับปรุงทั้งในด้านปริมาณ (ความครอบคลุม เพียงพอ) และด้านคุณภาพ (เหมาะสม สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย) โดยเฉพาะการปรับรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นวัยรุ่น ตลอดจนการกำหนดกลุ่มเสี่ยงที่ต้องการอาศัยกิจกรรมเชิงคุณภาพเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มนักเรียนที่สูบบุหรี่ อยู่หอพัก หารายได้ด้วยตนเอง หรือกลุ่มนักเรียนที่ไม่ตระหนักหรือไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ของสถานศึกษา

ข้อจำกัดของเครื่องมือในการศึกษานี้ที่สำคัญคือ การไม่กล้าตอบตามความเป็นจริง เพราะการระบุว่าเคยใช้สารเสพติดอาจส่งผลกระทบต่อที่ไม่ดีกับตัวเอง ทำให้การศึกษาครั้งนี้ต้องเน้นการสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลที่ทำให้ผู้ตอบมั่นใจในความลับของการตอบคำถามได้จริง เช่น แยกอาจารย์ที่เกี่ยวข้องออกจากขั้นตอนการเก็บข้อมูล การไม่ระบุชื่อผู้ตอบ ใส่ช่องและกล่อง ซึ่งรูปแบบการเก็บข้อมูลดังกล่าวมีการศึกษาความเที่ยงของข้อมูลในเรื่องพฤติกรรมการใช้ยางอนามัย⁽¹¹⁾ เปรียบเทียบระหว่างแบบสอบถามกับการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน พบว่ามีความตรงกันของข้อมูลร้อยละ 80

สรุป

สารเสพติดที่นักเรียนมัธยมชายเสพมากที่สุดคือ บุหรี่และเหล้า ร้อยละ 37-43 สำหรับการเสพยาบ้าในนักเรียนมัธยม พบว่าร้อยละ 9.4 ของชั้น ม.3 ที่เคยเสพ และร้อยละ 16.3 ของชั้น ม.5 แต่ส่วนใหญ่ระบุว่าเลิกแล้ว ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการใช้ยาบ้า ได้แก่ สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เที่ยวสถานเริงรมย์และเที่ยวกลางคืน มีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อยาบ้า และไม่ตระหนักในนโยบายของโรงเรียน นักเรียนทั้งชายและหญิง ร้อยละ 20-40 เห็นว่ากิจกรรมในสถานศึกษาไม่เพียงพอ และควรมีการปรับปรุง

ข้อเสนอแนะ

ปัญหาสารเสพติดในสถานศึกษา เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลายเหตุปัจจัย ดังนั้น กิจกรรมหรือมาตรการแก้ปัญหาจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการลดหรือป้องกันปัจจัยที่สัมพันธ์กันด้วย ได้แก่ สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า เที่ยวกลางคืน มีทัศนคติไม่ถูกต้อง และขาดทักษะในการปฏิเสธ ไม่ตระหนักในนโยบายของโรงเรียน

กิจกรรมในสถานศึกษานอกจากด้านปริมาณ เพื่อให้ครอบคลุมและเพียงพอแล้ว ควรพิจารณากิจกรรมเชิงคุณภาพที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มเสี่ยง เช่น กิจกรรมเจาะลึกกับนักเรียนที่อยู่หอพัก กิจกรรมกับนักเรียนที่สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า นอกจากนี้การเรียนการสอนทักษะชีวิต ควรจะปรับให้มีคุณภาพกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งจะส่งผลทั้งการเกิดทัศนคติที่ถูกต้องและมีทักษะในการปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนให้ทดลองด้วย

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการนี้ คือ ใช้จุดเริ่มจากผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันสร้างเครื่องมือสำหรับติดตามประเมินผล ทำให้เข้าใจปัญหา สาเหตุ และเกิดการมีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนดำเนินการให้กระบวนการแก้ปัญหาเป็นไปอย่างครบวงจรและต่อเนื่อง นอกจากนี้การระดมการมีส่วนร่วมจากอาจารย์ในสถานศึกษา ช่วยให้การกำหนดกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลตรงตามความประสงค์ของผู้ใช้ข้อมูลอย่างแท้จริง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะกรรมการที่ช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณ กองประสานการปฏิบัติ การบำบัดรักษาผู้ติดยาและสารเสพติด กรมการแพทย์ ที่สนับสนุนงบประมาณ

เอกสารอ้างอิง

1. นิพนธ์ พัวพงศกร. การประมาณการจำนวนผู้ติดยาเสพติด

- ในประเทศไทย. สถาบันเพื่อการพัฒนาประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด; 2539.
2. ชูพา วงศ์ไชย. การประเมินผลการควบคุมป้องกันและแก้ไขการแพร่ระบาดของวัตถุเสพติด (ยาบ้า). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และคณะนิติศาสตร์, ม.ธรรมศาสตร์; 2538.
 3. นพพล กรรณิกา. สภาพปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสถานศึกษาและการประมาณค่าจำนวนนักเรียน/นักศึกษาที่ใช้ยาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในสถาบันการศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย. รายงานการวิจัย: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. สำนักวิจัยเอแบค-เคเอสซี อินเทอร์เน็ตโพลล์ (เอแบคโพลล์), มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ; 2542.
 4. ทิพย์อร ไชยณรงค์. การวิเคราะห์ผลงานวิจัยด้านยาเสพติด. กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ; 2535.
 5. กองสารวัตรนักเรียน. รายงานผลการศึกษากาการใช้สารเสพติด. กรมพลศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ; 2534.
 6. สุมิตร สุตรา, สุวรรณ อรุณพงศ์ไพศาล รายงานการทบทวนองค์ความรู้ การวิเคราะห์สภาวะสุขภาพและแนวโน้มของประชากรวัยเรียน. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข; 2543.
 7. พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. แนวทางวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย. รายงานการวิจัย; 2540.
 8. กรมสุขภาพจิตและกรมอนามัย. คู่มือผู้บริหารทักษะชีวิตในโรงเรียน ทิศทางการพัฒนาคนด้านสุขภาพ. กระทรวงสาธารณสุข; 2541.
 9. ประเสริฐ ดันสกุล. สภาพกาใช้สารเสพติดและทัศนคติเกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. รายงานการศึกษาคูณภาพชีวิตและสุขภาพของเยาวชน: โครงการป้องกันยาเสพติด กรมการฝึกหัดครู; 2533.
 10. ปนัดดา เพ็ชรสิงห์. อบายมุขที่มีความสัมพันธ์กับการหนีโรงเรียนของเด็กวัยรุ่นในกทม. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต (อาชญวิทยาและงานยุติธรรม). มหาวิทยาลัยมหิดล; 2530.
 11. กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข. Family Health International/Asia Regional Office. การศึกษาความถี่ของข้อมูลเพื่อพัฒนาระบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์เฉพาะพื้นที่ ประเทศไทย; 2540.